

Un estudi històric sobre la Vall d'Aran. — El moment crític de la història de la Vall d'Aran, o sigui quan, envaïda per les tropes franceses de Felip l'*Ardit* el 1283, oscil·là entre la sobirania de França i la de la Corona d'Aragó, a començaments del segle XIV, ha estat aclarit d'una faisó prou satisfactòria per Joan Reglà i Campistol perquè puguem qualificar el seu treball — voluminós i exhaustiu —¹ com una altra de les pedres fonamentals que la historiografia catalana ha posat darrerament (Martínez i Ferrando, Masià) sobre la diplomàcia i el caràcter del rei Jaume II. Els drets de Catalunya-Aragó damunt la vall d'Aran arrenquen d'un tractat d'«emparança» d'Alfons *el Cast.* A mans dels nostres reis la vall d'Aran era un gatge magnífic per a relligar els seus dominis feudals d'enllà del Pirineu. Ho era també per a l'assegurança de les terres extremo-occidentals de Catalunya («Clavis Pallarium et Ripparcurtiae»). Per això Jaume I va conservar-la amb tot i el tractat de Corbeil. L'eventualitat de l'ocupació francesa de la vall, que va lligar-se políticament amb la commoció de Sicília, posà la qüestió d'Aran en entredit, puix que Felip *el Bell*, no obstant haver-se compromès pel tractat d'Anagni a restituir els territoris envaïts durant la guerra, va negar-se després a lliurar-la, allegant arguments d'ordre jurídic i estratègic. Durant l'any 1308, França, sortint al pas de les gestions de Jaume II, perquè la cosa es resolgui mitjançant un arbitratge del Sant Pare, emprèn a la vall d'Aran una investigació unilateral, els resultats de la qual, sota la inspiració del conseller de Felip *el Bell*, Guillem de Nogaret, són un cant a les fronteres naturals de la Gàllia. Jaume II, però, protesta i no para fins atreure el rei francès al terreny de les negociacions bipartites. Per fi, el 1313, Felip IV accedeix a retornar la vall d'Aran al nostre sobirà, per bé que conservant-ne un dret eminent de propietat. Com que els comissaris francesos deixen de comparèixer a les converses de Lés, on s'havia d'escatir fins on arribaria aquell dret de senyoria, s'entèn que renuncien de fet a plantejar el problema de la Vall.

La tesi del Dr. Reglà ha servit no solament per a fixar els termes pels quals la vall d'Aran s'ha mantingut espanyola, passant pel damunt dels dictats de la geografia natural, ans també per a conèixer molts dels trets particularíssims d'aquell admirable país pirinenc. Les condicions fisiogràfiques, la seva economia i les institucions araneses medievals són també estudiades com cal, amb un luxe veritable de documentació i bibliografia. Llàstima que una monografia tan completa i — podem dir — definitiva, no hagi estat acompanyada d'un aparat gràfic (mapes, fotografies), que ajudarien a donar-li el relleu que indiscutiblement es mereix! — JOAN MERCADER.

Algunes publicacions catalanes sobre estudis locals. — Aquests anys darrers les investigacions de radi local han pres notable increment a Catalunya; hom ha publicat interessants monografies i fins i tot han pogut aparèixer veritables revistes, amb força regularitat. Si, per una banda, hem de lamentar la desaparició — total o parcial — d'aquesta mena d'estudis en les publicacions de les entitats excursionistes, algunes de les quals fruïen justament de gran prestigi (com els butlletins del Centre Excursionista de Catalunya — de Barcelona —, o del de la Comarca del Bages — de Manresa —, o del de Terrassa), per l'altra ens congratulem del suport oficial (Municipi, Diputació) o particular de què darrerament s'han beneficiat aquestes publicacions històrico-geogràfiques de tipus local. Barcelona, per bé que la capitalitat i la importància cultural i demogràfica la relligui a una esfera més ampla, també té en l'Institut Mu-

1. *Francia, la Corona de Aragón y la frontera pirenaica*. Premi Menéndez Pelayo 1948 del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (Madrid 1951). Dos volums de 382 i 482 pàgines.